חג השבועות

א. אין שולחן ערוך בסוף פון די הלכות וועגן חג השבועות, שרייבט דער אַלטער רבי[1]: במוצאי חג השבועות אסור להתענות מעיקר הדין לפי שהי' יום טבוח בזמן שבהמ"ק קיים דהיינו שבו ביום היו מקריבין עולות ראי' שלא היו יכולין להקריב ביו"ט עצמו לפי שאין בהם שום צורך אוכל נפש ואין מחללין יום טוב בשבילם כיון שאפשר להקריבן אחר יו"ט שהעצרת יש לה תשלומין כל שבעה, ואע"פ שזה הוא לדברי ב"ש אבל לדברי ב"ה מותר להקריבן אף ביו"ט עצמו מ"מ כיון שב־דבר זה עשו ב"ה כדבריהם והרבה מיש־ראל נהגו כמותם להקריבן אחר יו"ט ונעשה להם יום זה שהוא מוצאי יו"ט כמו יו"ט עצמו להאסר בו בהספד ותענית א"כ אף עתה משחרב בית המקדש לא הותרה ההספד והתענית בו ביום[2].

איז ידועה די שאלה וואס מ'פרעגט[3]: וואו איז דער מקור אַז ב"ה האָבן זיך אין דעם געפירט כב"ש און האָבן מקריב געווען נאָך יו"ט און אַז „הרבה מיש־ראל נהגו כמותם"?

אין גמרא[4] ברענגט זיך אַ ברייתא[5] „מעשה ומת אלכסא[6] בלוד ונכנסו כל ישראל לסופדו ולא הניחם רבי טרפון מפני שיו"ט של עצרת הי". פרעגט די גמרא: „יו"ט ס"ד" און ענטפערט „אלא אימא מפני שיום טבוח הי". און ווי־באַלד אַז ס'איז ניט קיין סברא[7] זאָגן אַז ר' טרפון זאָל מעצמו פסק'נען ווי ב"ש[8] און „כל ישראל" זאָלן נאָך מסכים זיין מיט זיין פסק, איז דערפון מובן אַז „כל ישראל" האָבן פריער מעצמם זיך גע־פירט אין דעם כדברי ב"ש[9].

ואע"פ אַז אין דער משנה[10] רעדט זיך מפורש וועגן „עצרת שחל להיות בערב שבת ב"ש אומרים יום טבוח אחר השבת ובית הלל אומרים אין יום טבוח אחר השבת", אַז אויב עצרת איז ניט חל בשבת דאַרף מען ניט קיין „יום טבוח"[11], ווייל מ'קען מקריב זיין אין טאָג פון יו"ט —

באַוואַרנט דער תוס' רי"ד[12] די שאלה: „קשה לי דא"כ ר' טרפון כב"ש דאי ב"ה

---

1) סי' תצד סי"ט.

2) להעיר שעפ"ז שגם ב"ה עשו כדבריהם של ב"ש להקריבן אחר היו"ט — בקביעות שנה זו (תשמ"ו) „עצרת חל להיות בע"ש" (כלשון המשנה חגיגה יז, א) שויז בני ארץ ישראל ובני חו"ל שיום טבוח הוא ביום א'. וראה תוס' רי"ד (שהובא לקמן בפנים) בסופו. לקו"ש ח"ד ע' 1030 הערה 26.

3) בהבא לקמן — ראה „סופרים וספרים" (להרש"י זוין) „פסקים" ע' 16.

4) חגיגה יח, סע"א.

5) תוספתא חגיגה ספ"ב.

6) כ"ה בגמ' ובתוספתא לפנינו. ובע"י ישנה גירסא „אלכסנדראי". ובתוספתא צוקרמאנדל בשנויי נוסחאות מביא „אלכסנדר".

7) כמ"ש במשנה למלך הל' כלי המקדש פ"ו ה"ט. ועוד.

8) כבירושלמי שביעית פ"ד ה"ב — שבשני דברים בלבד נהג ר' טרפון כב"ש.

9) ומה שמתחלה נכנסו כל ישראל לסופדו י"ל דמכיון שהי' אחר החורבן (ראה תוס' רי"ד (הובא לקמן בפנים)) ואין יום טבוח בפועל, סברו דאין איסור הספד כו'.

10) שם יז, א.

11) גם אם חל בשאר ימי השבוע (ולאו דוקא בעש"ק), כמובן בגמ' שם (יז, ב). ומפורש בתוספתא שם.

12) שם יח, סע"א.

הא אמרו דאין לה יום טבוח דמקרבי ביו"ט". און ער ענטפערט: ב"ה א"צ יום טבוח . . מיהו סתמי דמילתא אין כל ישראל יכולין להספיק ולהקריב שלמי חגיגה ועולת ראי' ביום ראשון והרבה מקריבין ביום שני והלכך יום שני של עצרת הוא אסור בהספד ותענית מפני שהוא יום טבוח וכו' שעיקר הקרבתן ביום שני[13].

ועפ"ז איז מען מבאר ומסביר דברי אדה"ז בשו"ע, אז דאס וואס ער זאגט אז בפועל איז אסרו חג (פון עצרת) געווען א יום טבוח, איז עס בהתאם (וע"פ[14]) דברי התוס' הרי"ד הנ"ל.

ב. ס'איז אבער כלל ניט מסתבר אז מיט די ווערטער „בדבר זה עשו ב"ה כדבריהם" איז דער אלטער רבי אויסן סברת הרי"ד („אין כל ישראל יכולין להספיק כו'"), דער לשון פון אדה"ז האט ניט אין זיך אזא הסבר: און אפילו פון דעם וואס דער אלטער רבי זאגט „והרבה מישראל נהגו כמותם להקריבן אחר יו"ט" איז אויך מוכח אז ער מיינט ניט דעם ענין וואס שטייט אין תוס' רי"ד, ווארום דעמאלט וואלט דער אלטער רבי געזאגט (ניט „נהגו כמותם להקריבן אחר יו"ט", וואס איז משמע נוהג געווען מלכתחילה ווי ב"ש, נאר) „והרבה מישראל שלא הספיקו להקריב ביו"ט נהגו להקריבן אחר יו"ט וכיו"ב.

ועוד ועיקר: פון דעם וואס דער אלטער רבי דערמאנט נאר „עולת ראי'" — „שבו ביום היו מקריבין עולות ראי'" (ניט ווי אין תוס' רי"ד וואו עס ווערט דערמאנט אויך „שלמי חגיגה"), און איז מאריך בטעם הדבר לויט ב"ש (וועל־כער איז שייך נאר ביי עולת ראי'[15] „שלא היו יכולין להקריב ביו"ט עצמו לפי שאין בהם שום צורך אוכל נפש[16] ואין מחללין יו"ט בשבילם כו'" —

איז מוכח, אז דאס וואס „בדבר זה עשו ב"ה כדבריהם והרבה מישראל נהגו כמותם" איז ניט מצד דעם וואס „אין כל ישראל יכולין להספיק ולהקריב" (וואס דאס איז שייך אויך ביי שלמי חגיגה), נאר ס'איז פארבונדן מיט דעם טעם פון ב"ש, וועלכער איז שייך נאר ביי עולת ראי'.

---

13) ראה גם יד דוד שם יז, א ד"ה מותרים.

14) אלא שהתוס' רי"ד נדפס בשנת תקפ"א כמו שכ' שם ב„סופרים וספרים". וראה שם שההלכה דיום טבוח הובאה בשלטי גבורים תענית פ"ב בשם „מז"ה" (מורי זקני הרב), והיינו הרי"ד. וכן הובא (בנוגע לזמן הזה) בשבלי הלקט סי' רסב בשם רבינו ישעי' ובב"י או"ח סו"ס תצד בשם הנ"ל ומהריב"ח (בספר עין יעקב). וראה לקמן הערה 51.

15) ראה הערה הבאה.

16) ומזה שאדה"ז לא הסתפק במ"ש לאח"ז „כיון שאפשר להקריבן אחר יו"ט שהעצרת יש לה תשלומין" וכ' „לפי שאין בהם שום צורך אוכל נפש"- מוכח, דס"ל לאדה"ז דשלמי חגיגה מקריבים גם לב"ש [כהברייתא בביצה (יט, א — דברי רשב"א ועולא), מגילה (ה, א). וכפשטות הל' בתוספתא שם (פ"ב, ה בתחלתו) ושלמים — החוגג בהן סומך עליהן מערב יו"ט], ולא כפרש"י חגיגה שם ד"ה יום טבוח ותוד"ה הנ"ל (הב') ע"פ הירושלמי „אמרו להם ב"ש חגיגה נמי אין זמנה קבוע שאם לא חגג בראשון חוגג והולך כל הרגל".

ואף את"ל דגם חגיגה הוי לה' ולא לכם — ראה ירושלמי (ביצה (פ"ב ה"ד) וחגיגה (פ"ב ה"ג)) דב"ש ממעט (לפי' התוס' שקאי על) חגיגה מ„לכם" (וראה תוי"ט ביצה פ"ב מ"ד ד"ה ועולות) — צ"ע אם י"ל ע"ז „אין בהם שום צורך או"נ". וראה מהרש"א לתוס' שם**. יד דוד שם. וראה לקמן הערה 47.

---

*) ובלבוש כאן: מפני שאלו קרבנות (ראי' וחגיגה) נקראו קרבנות יחיד ואין קרבן יחיד דוחה לא שבת ולא יו"ט. וראה לשון הרמב"ם הל' חגיגה פ"א ה"ח.

**) וראה גם במפרשי הירושלמי שם שב"ש לא קאי בקרבן חגיגה (כי גם לדעתם מקריבים ביו"ט), אלא בעולת ראי'. ועד"ז במפרשי התו"כ אמור (כג, לט). ועוד.

וי"ל אז דער טעם פארוואס דער אלטער רבי נעמט ניט אן די הסברה דתוס' הרי"ד וועגן איסור הספד ותענית במוצאי חה"ש, איז ווייל ס'איז שוער זאגן אז צוליב די וועלכע „אין . . יכולין להספיק ולהקריב כו' ביום ראשון" זאל דער יום שני האבן דעם גדר פון יום טבוח באיסור הספד ותענית[17], און פאר אלע אידן[18].

אויך דער טעם עצמו, אז „אין כל ישראל יכולין להספיק ולהקריב שלמי חגיגה ועולת ראי' ביום ראשון" איז דורש ביאור: פארוואס זאל מען אנ־נעמען אז „אין יכולין להספיק"? מ'גע־פינט דאך אז דעם קרבן פסח, וואס אויך אין דעם קרבן איז יעדער איינער גע־וען מחוייב, האבן אלע אידן געקענט מקריב זיין אין איין טאג; און נאכמער: דעם ק"פ האט מען בע"פ געקענט מקריב זיין נאר[19] אחר חצות[20] היום, בעת אז די עולות ראי' ושלמי חגיגה האט מען געקענט מקריב זיין א גאנצן טאג, פון נאך דעם תמיד של שחר[21]

[ואע"פ אז דעם קרבן פסח האט ניט יעדער יחיד געבראכט, נאר מ'האט זיך מונה געווען אויף אים בחבורות[22] — איז דאך דער דין[23] אז אויך עולות ראי' ושלמי חגיגה[24] קען מען ברענגען בשותפות].

והדרא קושיא לדוכתא: וואס איז דער מקור והסברה אויף דעם וואס דער אלטער רבי זאגט[25] „כיון שבדבר זה עשו ב"ה[26] כדבריהם והרבה מישראל נהגו כמותם להקריבן אחר יו"ט"[27] (מצד דעם טעם פון ב"ש „לפי שאין בהם שום צורך אוכל נפש").

ג. אויך בגוף דברי אדה"ז דארף מען פארשטיין:

א) נאך דעם ווי ער זאגט „כיון שב־דבר זה עשו ב"ה כדבריהם" (פון ב"ש) — וואס איז ער מוסיף „והרבה מיש־ראל נהגו כמותם"? וויבאלד אז ניט נאר ב"ש נאר אויך ב"ה האבן מקריב געווען ביום שלאחרי היו"ט — איז פשיטא אז

---

17) וראה מה שממשיך שם: ואע"פ שכל שבעה יש להם תשלומין לא נוכל כו'. ולהעיר מראבי"ה ח"ב ס' תתו בשם אביו איסור הספד ותענית בכל ז' ימי תשלומין דשבועות.

18) וראה יד דוד שבהערה 13.

19) בלשון הכתוב (בא יב, ו. בהעלותך ט, ג. שם, ה) בין הערבים.

20) ל' הרמב"ם הל' ק"פ רפ"א (ובפרט עפמ"ש בה"ד שם). וראה מכילתא בא שם.

21) ודוחק לתרץ כיון שהוצרכו להביא עולות ראי' וגם שלמי חגיגה ושלמי שמחה, משא"כ קרבן פסח, דהרי גם בע"פ הביאו חגיגת י"ד, אף שחגיגת י"ד רשות (רמב"ם שם פ"י הי"ג). וראה משנה למלך הל' כלי המקדש שם אם מקריבים חגיגת י"ד כל היום. ובאנציקלופדי' תלמודית ערך חגיגת י"ד (ע' תרה־ו).

אלא שי"ל דבנוגע לק"פ כיון דהחיוב הוא רק ביום זה הוכרחו כולם לדחוק עצמן להקריבו בו ביום, משא"כ ביו"ט דאין הכרח (מאחר שיש תשלומין), לא דחקו כולם ליום א'.

22) ראה רמב"ם שם רפ"ב.

23) תוספתא חגיגה פ"א, ו.

24) כן מפורש בטורי אבן חגיגה (ו, א) ד"ה הראי' (קרוב לסופו) דבשניהם יכולים להשתתף. ובפשטות כ"ה לפי התוספתא. וראה קומץ מנחה להמנ"ח מצוה פח.

25) להעיר שגם בלבוש שם משמע דס"ל דב"ה נהגו כב"ש בזה — עיי"ש בלשונו „ואע"ג דבזמן שהי' הב"ה קיים הי' מותר בהספד ותעניות אליבא דב"ה כו'".

26) בקונטרס השולחן (להרא"ח נאה) כאן הגי' בשו"ע אדה"ז „ב"ש" במקום „ב"ה" (וכ"כ בס' הגהות אליעזר — הועתק בהוספות לשו"ע אדה"ז הוצאת קה"ת תשה, א) ועיי"ש בביאורו. אבל דוחק להגי' בשו"ע מאחר שכ"ה בכל הדפוסים שתחי'.

27) ומה דלא כתב אדה"ז טעם המג"א (או"ח שם סק"ג) בטעם איסור תענית באסרו חה"ש „מפני כשחל עצרת בשבת הי' יום טבוח הקרבנות אחר השבת" — בפשטות הוא מצד קושיית המל"מ (הל' כלי המקדש שם). וראה מה שתי' דבריו במחצית השקל סתכ"ט סק"ח. ברכי יוסף שם סתצ"ד סוסק"ד. ועצ"ע. וראה יד דוד שם יח, א ד"ה מפני.

אַלע אידן האָבן זיך אַזוי געפירט! אויך: וואָס איז דער לשון „הרבה", ניט „כל ישראל"?

ב) פון אריכות דברי אדה"ז בהתחלת הסעיף „לפי שהי' יום טבוח בזמן שבהמ"ק קיים דהיינו שבו ביום היו מקריבין עולות ראי' שלא היו יכולין להקריב ביו"ט עצמו לפי שאין בהם שום צורך אוכל נפש ואין מחללין יום טוב בשבילם כיון שאפשר להקריבן אחר יו"ט שהעצרת יש לה תשלומין כל שבעה"

— איז משמע, אַז דאָס וואָס „בדבר זה עשו ב"ה כדבריהם (פון ב"ש) והרבה מישראל נהגו כמותם" איז פאַרבונדן מיטן טעם פון ב"ש וואָס ער ברענגט אַראָפּ פריער, וכנ"ל. דאַרף מען פאַרשטיין וואָס איז די הסברה בזה, ווי באַלד אַז לדברי ב"ה איז מותר להקריבן ביו"ט.

ד. ויובן זה בהקדם הביאור אין דעם סדר הסעיפים פון דעם אַלטן רבי'נס שו"ע בסוף הלכות הנ"ל: פריער קומט דער סעיף י"ח: „אסור להתענות תענית חלום בחג השבועות כו'", דערנאָך דער סעיף יט: „במוצאי חג השבועות אסור להתענות מעיקר הדין", ולאח"ז סעיף כ: „ונוהגין במדינות אלו שלא להתענות ושלא לומר תחנון מר"ח עד ח' בו ועד בכלל כו'".

ולכאורה, ס'איז מובן פאַרוואָס דער אַלטער רבי האָט די דינים וועגן איסור תענית וכו' געשטעלט צום סוף פון הל' חג השבועות — וואָרום הסברא נותנת אַז פריער[28] דאַרפן קומען די דינים ומנהגים חיוביים וואָס מ'דאַרף טאָן בחג השבועות, און דערנאָך — די ענינים ודינים וואָס זיינען פאַרבונדן מיט איסורים וכיו"ב. די שאלה איז אָבער בנוגע דעם סדר אין די דריי סעיפים גופא[29]: מצד סדר הזמנים וואָלט דאָך געווען מתאים, אַז דער אַלטער רבי זאָל צום אַלעם ערשטן אַנהויבן מיטן לעצטן סעיף „ונוהגין במדינות אלו שלא להתענות ושלא לומר תחנון מר"ח עד ח' בו כו'", און דערנאָך — די דינים וועגן איסור תענית (חלום) בחג השבועות וב־מוצאי חג השבועות[30] [ובפרט אַז דער דין אין אומרים תחנון שטייט אין רמ"א (און אין מתענין אין מג"א[31]) אויפן אָרט: משא"כ דער איסור להתענות תענית חלום בחה"ש וועט ניט אַראָפגע־בראַכט אין רמ"א, נאָר אין חק יעקב (בשם המהרי"ל[32])].

ה. דער ביאור בכל זה:

דאָס וואָס דער אַלטער רבי זאָגט אַז „ב"ה עשו כדבריהם" פון ב"ש איז יש

---

28) ובפרט דהכותרת דהסימן הוא „סדר תפלת חג השבועות".

29) ואין לבאר דאדה"ז סידר הסעיפים כפי סדר ההלכות בשו"ע ורמ"א ולכן כתב תחלה איסור תענית במוצאי חה"ש שכ' המחבר, ואח"כ המנהג שלא לומר תחנון מר"ח כו' שכתב הרמ"א לאח"ז — כי א) מקדים סי"ח ע"ד תענית חלום שליתא בב"י ורמ"א (כדלקמן בפנים), ב) מסימן זה גופא מוכח דאדה"ז לא קאי בסדר דהשו"ע — כי המנהג לשטוח עשבים בשבועות, והמנהג לאכול מאכלי חלב ביום ראשון דחה"ש והדין ד„המחלק עשבי בשמים" שכתב הרמ"א ומג"א בסוף הסימן כתבם אדה"ז לפנ"ז (סי"ד ואילך) — לפני כל הדינים ע"ד איסור תענית.

30) אף שי"ל דכתב תחלה (בסעיף יח־יט) אסור התענית (בחה"ש ובמוצאי חה"ש) ואח"כ (בסעיף כ) המנהג („נוהגין כו' שלא להתענות כו' מר"ח עד ח' בו כו'"), וכן איחר מה שנהוג רק „במדינות אלו". 31) שם סק"ד.

32) אף שבדרך כלל מביא הרמ"א דברי המהרי"ל.

לומר, אז דער מקור דערפון איז במסכתא ביצה[33]

„מעשה בהלל הזקן שהביא עולתו לעזרה לסמוך עלי' ביו"ט חברו עליו תלמידי שמאי הזקן אמרו לו מה טיבה של בהמה זו אמר להם נקיבה היא ולזבחי שלמים הבאתי' . . ואותו היום גברה ידם של ב"ש כו' והי' שם זקן אחד מתלמידי שמאי הזקן כו' שהי' יודע שהלכה כב"ה ושלח כו' ואותו היום גברה ידן של בית הלל וקבעו הלכה כמותן ולא הי' שם אדם שערער בדבר כלום".

דערנאָך ברענגט די גמרא „שוב מעשה בתלמיד אחד („לאחר המעשה הזה הי' מעשה בתלמיד אחד כו'". רש"י) מתלמידי ב"ה שהביא עולתו לעזרה לסמוך עלי' מצאו תלמיד אחד מתלמידי ב"ש אמר לו מה זו סמיכה, א"ל מה זו שתיקה שתקו בנזיפה והלך לו".

ולכאורה: וויבאָלד אז קבעו הלכה כמותן ווי ב"ה, אז מ'ברענגט עולות[34] און מ'איז סומך עליהן, איז ווי קומט עס אז לאח"ז איז געווען א מעשה בתלמיד אחד מתלמידי ב"ה שהביא עולתו לעזרה כו'[35], וואס ווייזט, אז דאס איז געווען ניט א געווינליכע מעשה, נאר אן אויסגעטיילטער פאל בתלמיד אחד — אזוי האבן דאך געדארפט טאן אלע תלמידי ב"ה, ובכלל — גאנץ כלל ישראל (ווארום — קבעו הלכה כב"ה)?

איז דערפון גופא מוכח, אז אויך נאכדעם ווי קבעו הלכה כב"ה, האבן רוב אידן[36], כולל תלמידי ב"ה, זיך געפירט ניט צו ברענגען עולתן ביו"ט[37].

ו. אבער דאס גופא טעמא בעי: ווי־באלד אז קבעו הלכה כמותן איז פארוואס האבן זיי ניט געבראכט עולתן ביו"ט כדברי ב"ה, ובפרט אז די הלכה ווערט ברענגען עולות ראי' ביו"ט, איז ניט בלויז א היתר צו מקריב זיין עולות ראי' ביו"ט, נאר דעמאלט איז „עיקר מצותן"[38].

ולכן לערנט דער אלטער רבי אז די מעשה הנ"ל אין גמרא ביצה איז בהתאם מיט דעם וואס די גמרא דערציילט אין חגיגה אז ר' טרפון האט ניט געלאזט מספיד זיין דעם טאג וואס נאך שבועות ווייל ס'איז יום טבות. ד. ה. דאס וואס מ'האט ניט מקריב געווען עולות ראי' ביו"ט עצמו, איז ווייל אזוי האט מען זיך

---

33) כ, ס"א ואילך.

34) דאף שמפורש בגמ' ש„אמר כל מי שרוצה לסמוך יבוא ויסמוך" — הרי משאלתם להלל (מה טיבה של בהמה זו) מוכח שטענו (בעיקר) כלפי הבאת העולה. וכן מוכח בתוספתא חגיגה (פ"ב, ו) כל מי שצריך להביא עולות ושלמים יבוא ויטול (וכן מירושלמי ביצה וחגיגה שם). וכ"ה בדק"ס ביצה שם מכ"י שההכרעה היתה (גם) על הבאת העולה.

35) ראה תוד"ה מביאין חגיגה ז, ב (נסמן עה"ג בביצה שם).

36) דזה ד„קבעו הלכה כמותן" (כב"ה) בעיקרו בא לשלול ה„בקשו לקבוע הלכה כמותן" (כב"ש — שלפני זה בברייתא), ולא לעשות דברי ב"ש אינה משנה.

37) וי"ל דגם בהמעשה דביצה שם לא הקריב אז בפועל תלמיד ב"ה, וכוונת הגמ' „שתקו בנזיפה והלך לו" היא — שתלמיד ב"ה הלך לו', ודחה הקרבתו למחר. ולכאורה כן משמע מדברי אביי שם „הלכך האי צורבא מרבנן דאמר לי' חברי' מילתא לא להדר לי' מילתא טפי ממה דאמר לי' חברי' דאיהו א"ל מה זו סמיכה וקא מהדר לי' מה זו שתיקה". ואת"ל דתלמיד ב"ש הוא שהלך לו, מהי הוכחת אביי שאין להשיב יותר, ממה שתלמיד ב"ה ענה לו „מה זו שתיקה" ולא יותר — הרי יתכן שלא אמר יותר מאחר שתלמיד ב"ש הלך לו.

ומזה שתלמיד ב"ה הוא שהלך לו ולא אמר לו יותר — מוכח דלא להדר יותר. אבל ראה חכמת מנוח לביצה שם.

38) רש"י חגיגה שם ד"ה ביו"ט.

*) ודלא רקרבן העדה לירושלמי (ביצה פ"ב סה"ד. חגיגה פ"ב סה"ג).

געפירט בשייכות צו עצרת — חג השבועות — וואָס דעמאָלט איז געווען יום טבוח נאָך שבועות [און פון דעם איז נסתעף געווארן בחה"פ ובחה"ס אַז מ'האָט ניט מדייק געווען להקריב ביו"ט הראשון].

די הסברה בזה:

מעיקר הדין האָלטן טאָקע ב"ה אַז עולות ראי' איז זמנם און עיקר מצותן אין טאָג פון יום טוב גופא, ווי מ'לערנט דאָס אָפּ[39] פון פסוק[40] „וחגותם אותו חג לה'" — „כל דלה'", און צוליבן טעם „שלא יהא שולחנך מלא ושולחן רבך ריקן"[41]. אָבער בעצרת, וואָס „הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם" — „שישמח בו במאכל ומשתה"[42], האָבן זיך ב"ה געפירט כדברי ב"ש און האָבן דאָן ניט מקריב געווען די עולות ראי'.

והטעם: אע"פ אַז מצד דער סברא „שלא יהא שולחנך מלא ושולחן רבך ריקן" איז דאָ אַ „צורך קצת"[43] אין הקרבת עולות ראי' ביו"ט, ובמילא איז דאָס בכלל „שמחת יו"ט"[44] — אָבער מצד דעם גודל הענין פון „יום שניתנה בו תורה" שבעצרת, וואָס פאָדערט „שישמח בו במאכל ומשתה להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שנתנה תורה בו"[45], האָבן ב"ה זיך משתדל געווען אַז די עיקרי הקרבנות ביום זה זאָלן זיין נאָר די וואָס אין זיי איז נראה ניט נאָר „קצת צורך", נאָר „צורך גמור", אַ שמחה „במאכל ומשתה".

ז. ע"פ הנ"ל איז מובן וואָס דער אַלטער רבי א) ברענגט (באריכות) בתחלת הסעיף דעם טעם פון ב"ש „שלא היו יכולין להקריב ביו"ט עצמו לפי שאין בהם שום צורך אוכל נפש וכו'" אע"פ אַז דאָס איז כלל ניט מתאים מיט דעת ב"ה. ב) דערמאָנט נאָר עולות ראי', ניט ווי אין תוס' רי"ד (ועד"ז אין לבוש) וואו עס ווערן אויך דערמאָנט „שלמי חגיגה". ג) איז מוסיף „הרבה מישראל נהגו כמותם להקריבן אחר יו"ט" —

מיט דעם איז דער אַלטער רבי מדגיש, אַז כאָטש לדעת ב"ה איז „מותר להקריבן (אף) ביו"ט", איז אָבער „עשו כדבריהם" און (ניט צוליב דעם וואָס לא הספיקו להקריב עולת ראי' (ושלמי חגיגה) ביו"ט עצמו, אָדער מצד אַ חומרא שהחמירו ע"ע כדעת ב"ש (ווי מען געפינט במק"א[46]) — נאָר) מצד דעם טעם פון ב"ש „שאין בהם שום צורך אוכל נפש": דערפאָר — „הרבה מישראל נהגו כמותם להקריבן אחר יו"ט".

און דער אַלטער רבי איז דאָס נאָך מער מטעים דערמיט וואָס ער שטעלט די סעיפים בנוגע איסור תענית ניט לפי סדר זמנם (שהוא מר"ח עד ח' בו, דער־נאָך דעם איסור תענית חלום בשבועות און לאח"ז איסור תענית במוצאי חה"ש), נאָר ער זאָגט דעם מנהג שלא להתע־נות מר"ח ועד ח' בו נאָך דעם איסור התענית בחה"ש ומוצאי חה"ש

— בכדי להדגיש אַז דאָס וואָס דער איסור תענית במוצאי חה"ש קומט נאָך דעם סעיף וועגן איסור תענית חלום בשבועות, איז ניט (נאָר) מצד דעם סדר

39) ביצה יט, א.
40) אמור כג, מא.
41) ביצה כ, ב.
42) פסחים סח, ב ובפרש"י.
43) תוס' ביצה יט, א.
44) תוס' סד"ה ה"ג — שם יב, א.
45) פרש"י פסחים שם.

46) שבת יז, סע"ב ואילך — במשנה. ועוד — ראה תוד"ה מ"ט (ע"ז כא, ב).

הזמנים, נאָר בהמשך לתוכנו פון פּריערדיקן סעיף:

דערמיט וואָס „אסור להתענות תענית חלום בחג השבועות לפי שהוא יום שניתנה בו התורה וצריך לאכול ולשמוח בו להראות שנוח ומקובל לישראל יום שניתנה בו התורה לפיכך אינו דומה לשאר יו״ט ושבתות שמותר להתענות בהם תענית חלום״ — איז מוסבר וואָס „במוצאי חג השבועות אסור להתענות מעיקר הדין לפי שהי׳ יום טבוח בזמן שבהמ״ק קיים דהיינו שבו ביום היו מקריבין עולות ראי׳ כו״, ווי דער אַל־טער רבי איז מבאר גלייך דעם טעם פון ב״ש (אָבער ניט ברענגענדיק גלייך אַז דאָס זאָגן ב״ש), וואָרום דער גדר איז אויך לויט ב״ה (כאָטש ניט בתור איסור), וכנ״ל[47].

[ועפ״ז יומתק דער לשון פון דעם אַלטן רבי׳ן דאָ „הרבה מישראל נהגו כמותם״ — דלכאורה, ווייבאָלד אַז „בדבר זה עשו ב״ה כדבריהם״ איז דאָך לכאורה „כל ישראל״ האָבן זיך אַזוי גע־פירט — וואָרום (דאָ איז ניט נוגע דאָס וואָס די אידן האָבן זיך אַזוי געפירט בפועל (ווי לויט דעם תוס׳ רי״ד), נאָר דער טעם — ויתכן אַז ביי אַנדערע פון זיי איז דאָס געווען דערפאַר וואָס ביי זיי האָט געפעלט זריזות וכיו״ב, נאָר) די ראי׳ איז פון דעם וואָס „הרבה״ (עכ״פ) „נהגו כמותם להקריבן אחר יו״ט״ — מפני דעם טעם שבדבר, השייך ל„יום שניתנה בו תורה״, כנ״ל[48].

ח. ויש לומר, אַז דער אַלטער רבי לערנט דאָס אַרויס אויך פון דער ברייתא ר״ט גופא: „לא הניחם ר״ט (לסופדו) מפני שיום טוב של עצרת הי״ און די גמרא פרעגט „יו״ט ס״ד אי ביו״ט מי קאתי אלא אימא מפני שיום טבוח הי״. ולכאורה ווי קומט עס אַז די גמרא (ברייתא) זאָל לכתחילה אַזוי משנה זיין דעם לשון צו זאָגן „יום טוב של עצרת״ אַנשטאָט „יום טבוח״? נאָר פון דעם איז פאַרשטאַנדיק אַז דאָס איז דער תוכן פון דעם ערשטן לשון: דאָס איז טאָקע ניט יום העצרת עצמו, נאָר לאחרי העצרת, אָבער לאידך האָט ער אין זיך אַן עיקר פון „יו״ט של עצרת״, זייענדיק דער „יום טבוח״ פון די קרבנות „יו״ט של עצרת״.

לויטן פירוש פון תוס׳ רי״ד אָבער, איז דער „יום טבוח״ פון עצרת ניט עיקר (קרבנות של) יו״ט של עצרת, נאָר בלויז אַ המשך און נאָר בא אַ טייל, און נאָר די וועלכע „אין . . יכולין להספיק״ בפועל, ומהאי טעמא איז אויך ניט גלאַטיק וואָס אויף דעם טאָג איז חל דער נאָמען (גדר) פון „יום טבוח״ (און איז משו״ז אסור בהספד ותענית (ביז אַז דאָס איז אַזוי אויך בזמן הזה לאחרי החורבן וועו מ׳איז ניט מקריב קרבנות)), וויבאָלד אַז דער יום גופא איז ניט יום טבוח — [ס׳איז נאָר ע״ד ווי אסרו חג, בלשון הירושלמי[49] „ברי׳ דמועדא״ — „בן המועד״[50], אָלס אַ תולדה ותוצאה פון אי

47) ועפ״ז אין להכריח שלדעת אדה״ז מקריבים שלמי חגיגה ביו״ט לב״ש, דלא כפרש״י ותוס׳ (ראה לעיל הערה 16) — כי מה שהדגיש וכתב דוקא „עולות ראי״ והטעם „שאין בהם שום צורך אוכל נפש כו״, הוא לפי שרק זה נוגע להנהגת ב״ה „שבדבר זה עשו ב״ה כדבריהם והרבה מישראל נהגו כמותם״. כבפנים.

48) וגם לאו דוקא שכולם עשו כן, רק באלו שגודל השמחה דיום מ״ת הי׳ נרגש בהם בגלוי [וע״ד שמצינו (בפסחים שם) בנוגע לר׳ יוסף דאמר עבדי לי עגלא תלתא כו׳].

49) ע״ז פ״א ה״א.

50) ב״ר לטאו״ח סו״ס תצד בשם האגור. וראה הערה הבאה.

יכולת להקריב כל הקרבנות בחג עצמו[51].

משא"כ לפי פירושו פון אַלטן רבי'ן — היות אַז עצרת איז „יום שניתנה בו התורה וצריך לאכול ולשמוח בו כו'", ולכן האָט מען אַ טייל קרבנות פון עצרת מקריב געווען אין אַ יום, וועלכער (בל' פון דעם אַלטן רבין „עשו ב"ה כדב־ריהם והרבה מישראל נהגו כמותם . .) נעשה להם יום זה שהוא מוצאי יו"ט כמו יו"ט עצמו", החיוב ממש פון די קר־בנות[52] איז ב„יום טבוח"[53] און דערפאַר וועלט ער אסור בהספד ותענית. און לויט דעם איז מובן, אַז „א"כ אף עתה משחרב בית המקדש לא הותרה ההספד והתענית בו ביום", היות אַז דער טאָג „נעשה כו' כמו יו"ט עצמו", כנ"ל.

ט. ע"פ כל הנ"ל קומט אויס, אַז דער חילוק צווישן דעם אַלטן רבי'ן מיטן תוס' רי"ד איז אין צוויי פרטים: א) יום טבוח איז פאַרבונדן מיט דעם יו"ט פון עצרת גופא אַלס „יום שניתנה בו התורה", ב) ס'איז ניט מצד ההכרח ואי יכולת (ווי לויטן תוס' רי"ד — ווייל „אין כל ישראל יכולין להספיק ולהקריב") נאָר ס'איז אויפגעטאָן געווארן מצד עשיית והנהגת ישראל — „עשו ב"ה כדבריהם והרבה מישראל נהגו כמותם" און דערפאַר „נעשה להם יום זה כו' כמו יו"ט עצמו".

---

51) ע"פ הפירוש בפנים אולי יש לתרץ מה שהאגור (הובא בב"י שם) הביא בשם הרי"ד שאסור להתענות במוצאי חה"ש אפילו בזמן הזה וממשיך „וזהו אסרו חג אמרה תורה כו' ובירושלמי קורא כו'" — אף שבתוס' הרי"ד מדובר רק על יום טבוח ואיסור הספד באחה"ש ולא מדין אסרו חג שבכל יו"ט. וגם בב"י מביא בהמשך לדברי האגור „וכ"כ ההריב"ח ז"ל בספר עין יעקב בפ"ב דחגיגה כו' מפני שיום טבוח הי"**) (ראה ברכי יוסף שם בארוכה***) — אלא מכיון דלדעת הרי"ד הוא לא מחמת איסור דיום זה עצמו כ"א מפני שאין מספיקין להקריב, הרי גם פי' „יום טבוח" הוא בתוכנו וגדרו כעין אסרו חג — קשר לחג, אלא שבפסח וסוכות אין האיסור מצד הדין, כי בהם אין (גם) אסרו חג (כזה) ע"י הקרבת קרבנות (ועד"ז יש לפרש גם סברת השבלי הלקט שם שהביא בהמשך לדברי הרי"ד „וכבר פירשנו שגם שאר יו"ט שוין בזה מדברי קבלה כו'").

---

*) דהרי אינם מפרשים דר"ט מנעם אסרו חג שהוא בכל מצד הקרבנות כו' כ"א) מטעם אסרו חג שהוא בכל יום שאחר היו"ט שאסור בהספד כמ"ש במל"מ הל' כלי המקדש שם. שיח יצחק לחגיגה שם. חסדי דוד לתוספתא חגיגה שם. ועוד.

**) להעיר שגם בלבוש כאן הביא שניהם זא"ז ועד"ז הוא בביאור הגר"א לשו"ע דמביא תחלה הגמ' דסוכה כל העושה איסור לחג (כפי' השני ברש"י), והירושלמי הנ"ל, ומסיק: ובפ"ב דחגיגה מעשה ומת אלכסא בלוד ובאו כו' ולכן כ' כאן.

***) וראה גם מחזיק ברכה להחיד"א או"ח שם. פתח עינים לחגיגה שם.

---

52) עפ"ז הרי זה יותר מתשלומין כל שבעה, שנת' (ראה לקמן ע' 77 ואילך) שכל הז' הוי זמן הקרבן, משא"כ יום טבוח (לפי הנ"ל בפנים) לאחרי שנהגו ב"ה כדבריהם — י"ל שנעשה כעיקר זמן חיובו. וע"ד כשעצרת חל בשבת שמודה ב"ה שיום טבוח אחר השבת (במשנה חגיגה שם), שאין זה בדומה לתשלומין בשאר הימים אלא שהי' עיקר זמן הקרבתו (וראה לקמן ע' 79 הערה 27).

ולהעיר מפלוגתת האחרונים כשחל יו"ט בשבת והי' חיגר בו ביום ונתפשט בשני אם לדון בזה לא חזי בראשון — לדעת הצל"ח (חגיגה יז, א בדברי התוס' ד"ה אף עצרת) יש לו תשלומין, ולהטורי אבן (חגיגה השמטות לדף ט, א ומנ"ח מצוה פח) מקרי דלא חזי בראשון ואין לו תשלומין. ולכאורה תלוי בהנ"ל, דלהצל"ח הוי עיקר זמן הקרבתו ביום טבוח. ועיי"ש בסוף דבריו. ואכ"מ.

53) להעיר מצפע'נ הפלאה (נד, ריש ע"ד) שמבאר המחלוקת דהירושלמי (חגיגה פ"ב ה"ד) גבי יום טבוח אם העורות שייכים לאנשי משמר או לכל המשמרות „ר"ל אם הקרבנות הם של הרגל ושייך לכל המשמרות או הם שייכים ליום טבוח". ואכ"מ.

ויש לומר, אַז די צוויי פרטים זיינען קשור זל"ז מצד תוכנם הפנימי:

אין תורה איז פאַראַן דער ענין פון מתן תורה — ווי דאָס איז מצד נותן התורה — הקב"ה, און קבלת התורה — ווי דאָס איז מצד המקבל, בני ישראל.

און דאָס זאָגט דער אַלטער רבי בשולחנו, אַז דאָס וואָס „הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם" — איז דאָס „להראות שנות ומקובל לישראל יום ש־ניתנה בו התורה", ד.ה. אויף צו אַרויס־ברענגען דעם גדר התורה ווי דאָס איז מצד המקבל, מצד אידן[54].

און דעריבער קומט דאָס אַזוי אַרויס בנוגע דעם יום ווען מ'איז מקריב די קרבנות פון חג השבועות, יום טבוח, אַז דער חלות שם „יום טבוח" אויף דעם טאָג — איז ניט מצד ההכרח, וואָס לא הספיקו להקריב די קרבנות ביום חה"ש ובמילא ווערט דאָס „ברי' דמועדא", אַ תוצאה פון יו"ט — נאָר מצד הנהגת ישראל, כנ"ל, אַז מצד זייער הנהגה אין דער שמחה ויוקר התורה „להראות שנוח ומקובל לישראל", האָבן זיי אויפ־גענומען און מוסיף געווען (אויך) אין זמן[55], אַז מוצאי יו"ט איז „נעשה להם יום זה . . כמו יו"ט עצמו"[56].

(משיחות יום ב' דחה"ש תשט"ז, תשכ"ג ותשל"ו)

---

54) ראה חי' רבינו דוד בונפיד „כדי לראות את עצמו שהוא שמח במ"ת ואינה עליו כעול על צוארו". וראה לקו"ש חכ"ג ע' 28 הערה 12.

55) להעיר ממחז"ל דמשה הוסיף יום אחד מדעתו (שבת פז, א). וראה לקו"ש שבהערה הבאה.

56) ראה בארוכה לקו"ש ח"ד ע' 1028 ואילך אודות החביבות דיום שני דחגה"ש דוקא (וראה השייכות ליום טבוח — הערה 17 שם).